

to zvrst primerja z umetno mladinsko literaturo. Tu bralec pogrša jasnejše opredelitve teh pojmov. Nejasnosti nastajajo tudi zaradi močno zapletenega stila, zlasti v skladnji, kjer so vse prepogoste težavne nominalne zveze, kar močno otežkoča branje in razumevanje knjige.

Boža Krakar-Vogel
Ekonomska srednja šola v Ljubljani

Ruska jezikovna vadnica III

Vlasta Tominšek: Ruska jezikovna vadnica III. (Recenzenti: Franc Jakopin, Jože Sever in Josipina Perdan. Lektorja: L. Smirnova, E. Mazurkevič.) DZS, Ljubljana 1977, 158 str.

Tretji del ruske jezikovne vadnice je izšel pet let po izdaji Ruske jezikovne vadnice za 1. in 2. razred gimnazij. Kompozicija III. dela in metodični principi podajanja učnih tem niso doživeli bistvenih sprememb. Učbenik je namenjen dijakom 3. razreda gimnazije, ki se učijo ruski jezik kot drugi tuji jezik, tj. dve uri tedensko, in je prilagojen učnemu načrtu. Upošteva joč, da so dijaki dobili osnovno jezikovno znanje v 1. in 2. razredu gimnazije, si je avtorica postavila za cilj razširiti leksikalni obseg.

V učbeniku je mnogo tekstov in dialogov, natrpanih s tematsko leksiko. Posebnost III. jezikovne vadnice je povečanje deleža »stranovedčesko« leksike.

Ker je glavni cilj učbenika spoznavati osnovni gramatikalni sistem ruskega jezika in pridobiti pogovorne jezikovne navade, so vzeti teksti iz najrazličnejših področij, ki sodijo v različne funkcijske zvrsti. Tudi vaje, ki spremljajo vsak tekst, so namenjene izpolnjevanju samostojnih nalog: učenci dobijo nalogo, da sestavijo diskusijo na določeno temo, opišejo dogodek, v katerih sami sodelujejo — ali pa nastopajo v njih literarni junaki, poročajo o svojem znanju iz področja literature, kulture itd. Mnogo je vaj o različnih pomenih besed, rabi sinonimov, antonimov, aktivizaciji besedotvornih paradig in sintaktičnih konstrukcij. Kot pravilo so leksikalne vaje dodane vzporedno z ustreznimi temami. Nekatere oblike vaj so avtomatično prenesene iz prve knjige, ne da bi se upoštevalo specifičnost pouka v višjih razredih. Cela vrsta ponavljalnih vaj in

mikrodialogov seznanja dijake z značilnimi izrazi sodobnega ruskega jezika. Avtorica si prizadeva podati, kolikor je mogoče, točno semantizacijo besede, tako da prikaže njen pomen v najrazličnejših kontekstih. Prav tako so pomembne naloge iz prevajanja kot sredstvo operativne in približne semantizacije, saj se pogosto dogaja, posebno na začetni stopnji, da interferenca negativno vpliva na učenje ruskega jezika. Zdi se, da je avtorica ujela pri besednih pojasnilih (napisanih le v ruščini) potencialni pomen besed v sklopu stavka in soodnosih z določenimi situacijami. Leksikalni in gramatikalni pomen besede se pokaže na ta način med uporabo v govoru. Učbenik posveča precej pozornosti stimuliranju govora. Temu so namenjene zlasti vaje urjenja: substitucija, dopolnitev stavkov, transformacija konstrukcij. Zelo koristne so za osvojitve leksike dobro pregledne skupine besed (leksikalni mikrosistemi), npr. oznaka jeseni, oblačil, novoletnih praznikov, jedil idr. Zanimiva je vaja na str. 29: »Obratite vnanje na formy prilagatel'nyh«. Dijaki postanejo takoj pozorni na kratke in dolge oblike kakovostnih pridevnikov. Pohvale vreden je tudi spisek pridevnikov v obeh oblikah, kratke oblike na levi strani imajo označen naglas, ker so le-te z naglasnega vidika težje; umestni sta tudi koloni z navedbo pravopisnih posebnosti. Pri označitvi naglasa so navedene naglasne variante. Tudi vaja 3 na str. 33 je z metodičnega vidika neoporečna: to je utrjevalna vaja o rabi kratkih in dolgih oblik pridevnika. Čeprav so osnovna pravila o rabi že prej podana, je zgoraj pred vajo naveden še osnovni obrazec o rabi, kar govori v prid pedagoškemu načelu o induktivnem in deduktivnem učnem koraku.

V učbeniku ni posebnega poglavja o fonetiki. Toda to še ne dokazuje, da avtorica ignorira zvočno stran jezika: fonetika je dodana kot imanentno načelo v obliki fonetičnih vaj k vsaki učni temi. Fonetično-intonacijska snov je podana z vidika težavnostne stopnje.

Pohvaliti je treba učinkovite učne prijeme za osvojitve ruskega naglasa. Teksti v učbeniku niso v celoti naglašeni: če se ta ali druga beseda ponavlja, je podana brez naglasnega znaka, kar prisiljuje dijake, da se nenehno vračajo k že prej naglašeni obliki, pa se zato le-ta bolj obdrži v spominu. V teh primerih, ko ima naglas gramatikalni pomen, se daje tudi pri pono-

vitvi besede, npr. góroda (rod. ed.) in gorodá (im. mn.).

Skozi ves učbenik so dobro podani govorni obrazci (rečevoj obrazec, model'), tako npr.: Samolét vzletaet s aërodroma (podni-maetsja, prizemljaetsja, spuskaetsja, saditsja, stoit), in ustrezne besedne kategorije, kot npr. samostojnik — v našem primeru: vzlét, pod'ëm, prizemlenie, spusk, posadka, stojanka. Pohvale vredni so tudi obrazci iz ruske jezikovne etikete: naslavljanje v pismih, čestitke, govorni klišeji najrazličnejših stilnih kvalifikatorjev, govor radia pri napovedovanju vremena, situativna leksika v gostilni, na železniški postaji idr.

S slovničnega vidika so dobro podane informacije o samoglasniških in soglasniških premenah (čeredovanie zvukov) in morfološki strukturi besede. Še noben ruski učbenik, ki je doslej pri nas izšel, ni imel obdelanih pojmov, kaj je koren', sufixs, pristavka, osnova, okončanie. Glede na to, da se dijaki pri pouku slovenskega jezika spoznajo s sodobnimi dosežki jezikoslovne teorije,¹ ne bi bilo odveč, če bi to poglavje avtorica razširila in uporabljala natančnejša določila za poimenovanje posameznih slovničnih kategorij.

Glagoli so podani v vidskih parih, navedena je tudi spregatev, naglas in rekcija. Raba glagola je navedena tudi v stavku. Za posamezne zvrsti jezika, v katerih se določene fraze ali besede uporabljajo, je naveden stilni kvalifikator.

Pohvaliti je treba raznolikosti tekstov: v učbeniku so odlomki iz literarnih umetnin, anekdote, pravljice, pogovori, izreki, križanka idr. Ti literarni vložki nedvomno popestrijo pouk, so pa tudi za dijake prijetno razvedrilo. Tudi ilustracije, čeprav maloštevilne, imajo kot načelo nazornosti pouka svoj učni smoter. Dijaki sestavljajo na osnovi slik in besednih zvez kratka govorna in pisna sporočila.

Na splošno lahko zapišemo, da je obravnavani učbenik dober, ima pa seveda pomanjkljivosti. Naj jih omenimo z namenom, da bi se pri ponovni izdaji odpravile. Veliko pomanjkljivosti je tehnične narave: na str. 52 je naveden kratek odlomek o oktobrski revoluciji brez naslova. Še bolj nesmiselna je vprašalnica: »Raskazhite, čto vy vidite na kartine?« Dijaki ne morejo ničesar povedati, ker pod tekstom ni ilustracije. Podobnih primerov je še več.

Dobro se zavedam, da ne more dajati slovnično gradivo v učbeniku širšega opisa sistema ruskega jezika, vendar pa morajo biti pravila, ki so v knjigi, z vidika gramatikalnega sistema neoporečna. Na str. 149 so navedeni samostalniki *plurale tantum*. Našteti so tako, kot da bi sodili v eno kategorijo (te napake ni pri temi *singulare tantum*); pravilno bi bilo, da bi jih vsaj nekoliko razvrstili po skupinah, kakršne so se uveljavile v vsaki boljši ruski slovnici. Samo golo naštevanje (in seveda mehanično pomnjenje) ni zagotovilo za osvojitve učne enote.

Zdi se, da je v nekaterih primerih naglas le pomanjkljivo obdelan, v največji meri velja to za fonetične vaje in toponime. Vaje iz fonetike so naglašene na začetku in na koncu, sicer sta izgovor in transkripcija prepuščena znanju učitelja. Na str. 19 je v oklepaju navedeno: »Iz lingafonno-go posobija po M. M. Pavlovoj i G. N. Čumakovoj«, nato pa piše: »Slušajte — Povtorjajte.« Iz učbenika se namreč ne da razbrati, ali je za fonetiko še dodan posebni magnetofonski trak, kakršen je npr. bil za I. knjigo.

Večkrat srečamo v učbeniku pesmi, pesniške odlomke, ki nimajo označenega avtorja. Verzi so pa tudi natisnjeni z napakami, česar ne bi smelo biti v šolskem učbeniku. Na str. 28 je naveden odlomek iz pesnitve Jesenina *Otgovorila rošča zolotaja*. Avtor ni omenjen, v verzju je ne-ljuba napaka: Už ne žalejut bol'she ni o čëm, pravilno je ...ni o kom, ker tudi sledi vprašanje: Kogo žalet'² Podobne napake še zasledimo na str. 37 pri Puškinovi pesnitvi *Osen'* in na str. 78 pri pesnitvi istega pesnika *Zimnjaja doroga*; posebej je škoda, da zadnja pesnitev ni v celoti natisnjena, da je prisl. določilo *pečal'no* spre-menjeno v prilastek *pečal'nyj*, da je glagol *gremet'* natisnjen kot *zvenet*.³ To omenjam zlasti zato, ker lahko uporabi slavist v gimnaziji pri obravnavanju Puškina izvirmik in prevod M. Klopčiča.⁴

Nekatere teme v knjigi bi bilo smotrno dopolniti, npr. pri temi *V restorane* bi bilo dobro dati besede za oznako posode. Ko razlaga učbenik avtostop, ne bi škodovalo,

¹ J. Toporišič, Slovenski knjižni jezik I—IV, Mrb. 1965—1970.

² S. Esenin, Stihotvorenija, Moskva 1958, str. 189.

³ A. S. Puškin, Izbrannye proizvedenija, Lenizdat 1973, str. 139, 140.

⁴ Slovensko berilo za 2. razred srednjih šol, Lj. 1972, str. 50.

če bi bila še navedena gesta za ustavitve avtomobila, saj je znano, da se precej razlikuje od te, ki jo uporabljamo pri nas, namreč: stisnjeno zapestje s pridvignjenim palcem izraža pri Rusih pohvalo, avtomobil pa zaustavlja z iztegnjeno roko in zravnanimi prsti.

Tudi glede opreme in števila izvodov (1.000) si zasluži učbenik resno grajo. Slovnična pravila bi bila lahko natisnjena z mastnim tiskom, posamezni primeri pa s poševnim ipd.

Na koncu recenzije lahko zapišemo, da III. del ruskega učbenika prof. Vlaste Tomišek daje dober vtis in bo nedvomno omogočal globlje spoznavanje ruskega jezika v srednji šoli — prav zato ji čestitamo!

Jurij Rojs
Pedagoška akademija Maribor

Sarajevska monografija o muslimanskih imenih

Ismet Smailović: Muslimanska imena orientalnog porijekla u Bosni i Hercegovini. Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Monografija I. Sarajevo 1977, str. 584.

Oddelek za jezik Inštituta za jezik in književnost BiH, ki je bil ustanovljen leta 1973, izdaja pet tipov svojih publikacij: dve periodični (*Radovi* Odjeljenja za jezik — doslej izšli 4 letniki, 1974—1977; *Književni jezik*, časopis, ki ga je Inštitut prevzel lani od založbe »Veselin Masleša«) in tri občasne (*Posebna izdanja* — doslej sta izšli dve knjigi; *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik* — 1. knjiga 1975; *Monografije* — 1. knjiga: Muslimanska imena...).

Takoj ob ustanovitvi Inštituta je bil sprejet načrt za zbiranje in znanstveno obdelavo muslimanskih osebnih imen orientalnega izvora v Bosni in Hercegovini; delo je nenavadno hitro, z veliko prizadevnostjo in znanjem opravil dr. Ismet Smailović (ki je gradivo zbiral že prej), sicer znan kot dialektolog in proučevalec jezika bosanskih pisateljev. Zanimanje za muslimanska imena ima v Bosni in zunaj nje že stoletno tradicijo, vendar so se jezikoslovci in drugi lotevali tega vprašanja po drobcih ali so jih ta imena zanimala samo zaradi te ali one njihove posebne pravo-

pisne, pravorečne, slovnične (vokativ) ipd. lastnosti. Večje število muslimanskih imen je pred Smailovićem zbral in razložil Abdulah Škaljić v svojem priznanem slovarju »Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku«, 1965, kjer zavzemajo imena dobro desetino vseh besed (okrog 900); z manjšo znanstveno zanesljivostjo, a sicer več imen (okrog 1400), je obdelal Ibrahim Kemura v knjžici »Muslimanska imena i njihova značenja«, ki je v drugi izdaji izšla pred dvema letoma v Sarajevu.

Smailovićeve knjige obravnava nad tri tisoč muslimanskih imen orientalnega izvora; avtor se je časovno in zemljepisno omejil tako, da je zbral gradivo iz pisanih in ustnih virov zadnjih sto let na ozemlju današnje republike Bosne in Hercegovine. S tem pa seveda ni rečeno, da avtorjeve ugotovitve posredno ne veljajo tudi za stoletja nazaj in vsaj v glavnem tudi za muslimanska področja zunaj BiH. Med gesla je Smailović sprejel tudi hipokoristike (razlage so ob izhodiščnem imenu) v poknjženi obliki; gradivo je akcentuiral, navedel zvalnik in rodilnik imena ter privedniško izpeljanko. Nekaterim manj razširjenim imenom je dodal tudi informacijo o področjih njihove rabe, vsa imena pa so opisno določena glede na pogostnost. Drugi del besedila ob glavnih geslih je namenjen ugotavljanju izvora in določanju prvotnega apelativnega pomena, pri čemer si avtor pomaga s številnimi sinonimi; to je na eni strani treba pozdraviti, včasih pa bralca lahko tudi odvrne od pomenkega jedra.

V svojem predgovoru Smailović govori o nastajanju dela: o zbiranju imen in o načinu obdelave; fonetične, naglasne, morfološke, etimološke in semantične. Pri etimologiziranju se avtor ni spuščal v »tamni vilajet« (str. 18), saj je v muslimanskih imenih zastopano zaledje številnih orientálnih jezikov kaj različnih struktur, najbolj seveda arabskega, perzijskega, turškega in starohebrejskega. Na podlagi dostopnih avtoritativnih slovarjev in druge etimološke literature je avtor razdelil muslimanska imena v tri med seboj ne strogo ločene skupine: imena z jasnimi apelativnim izhodiščem (večina); imena z dvema ali več možnostmi etimološke razlage (mnenja navaja, ponekod daje enemu prednost); imena nejasnega izvora.

Obširna Smailovićeve uvodna študija o muslimanskih imenih (25—116) obravnava na vsakomur dostopen način glavna